

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
Videm - via Vittorio Veneto, 32
Tel. 33-46 — Poštni predal (Cassella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto corrente postale): Videm, št. 24/7418

MATAJUR

GLASILO SLOVENCEV V

VIDEMSKI POKRAJINI

NAROČNINA :
Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglesi po dogovoru.
Posamezna številka 25.— lir

Leto XII. — Štev. 17 (242)

UDINE, 15/30 SETTEMBRA 1961

Izhaja vsakih 15 dni

Spomeniki naj bodo spomeniki BRATSTVA IN PRIJATELSTVA

Dne 20. septembra je predsednik republiške vlade Slovenije Boris Kraigher govoril na odkritju razglednega stolpa v Brdih v čast padlim junakom N.O.B. v Brdih in Benečiji.

Z Brici smo mi Slovenci videmske pokrajine sosedje in se z njimi prav dobro poznamo, saj nas loči od njih samo majhna rečica Idrijca. V preteklosti so naši delavci hodili tja pomagat nabirati sadje in opravljati druga poljska dela; zdaj pa tega ni več, ker hodijo v emigracijo.

Na naši in na njihovi strani postavljajo spomenike padlim, v spomin borbi in v čast junakom, ki so žrtvovali svoja življenja za domovino. To je prav. Vsi ti spomeniki pa naj bodo postavljeni zato, da ne bo več vojska med narodi. Potemtakem je treba govoriti na takšnih manifestacijah prijateljsko, pomirljivo in miroljubno.

Ljudje se zato sprašujejo, kako so se obnašali pri nas in pri naših sosedih. Ali so s spomenikom postavili tudi temelj za mir med sosedi?

Predsednik Boris Kraigher je rekel naj bo 25 metrov visoki stolp «NOV ZNAK PONUJENE ROKE BRATSTVA MED SLOVENSKIM IN ITALIJANSKIM LJUDSTVOM. SPOMENIK NAJ BO SIMBOL BRATSTVA IN ENOTNOSTI ITALIJANSKE IN SLOVENSKE NARODNOSTI TEGA PODROČJA IN SOSEDNIH POKRAJIN V ITALIJI».

Tudi pri nas so postavili in jih nameravajo še postaviti spomenike v čast padlim v vojni. Eden izmed največjih je spomenik v obmejni vasi Podbonescu v Nadiški dolini. Prav je, da so se spomnili padlih, ni prav, da so tudi tukaj kot v Platiščih, Kladu, Srednjem, Prapotnemu in marsikje drugje, izrabili to priložnost za šovinistično manifestacijo, na katero so se vrinili ostanki preteklega fašističnega brutalnega režima in v svojih govorih hujskali proti Jugoslaviji in njenim narodom, in še ravnali tako netolerantno, kakor da naj bi bili ti spomeniki opozorilo in ščuvanje na nove boje. IN VSE TO SE DOGAJA V PRISOTNOSTI IN ODOBRAVANJEM URADNIH OBLASTI IZ VIDMA. Tako početje ne želi samo spomina padlih, ampak kviri prijateljske odnose s sosednjo državo in njenimi narodi, odnose, za katere se rimska in beograjska vlada na vso moč trudita, da bi bili vedno boljši.

Ne čudimo se temu, da se tako dogaja, ker so navadno med pobudniki za postavljanje teh spomenikov ljudje, ki so znani vsem po naših dolinah kot šovinisti, bivši fašistični republikanci in poznejši pripadniki trikolornih tolpa ter razni generali, ki so Italiji samo škodovali s svojim lažnim patriotizmom.

Ljudje želijo, naj bi bili pobudniki za postavitev spomenikov resnični

patrioti — in po zgledu naših sosedov — taki, ki so se borili proti fašizmu in proti republikinstvu, za mir in svobodo ter za bratsko sožitje med narodi. Naši ljudje, skupne z italijanskim demokratičnim ljudstvom, želijo, da bi se na praznikih slišal duh sprave, kot je povedal slovenski predsednik Boris Kraigher. Ne smemo torej pustiti, da bi nosilci sovražstva in šovinizma netili ognje sovražstva, ne smemo dovoliti, da bi pri nas nekdo od zunaj, da bi predstavnik reakcije, umetno razpihovali šovinistična nasprotstva. Saj res nima smisla, da bi nekaj ljudi, majhna peščica ljudi, skušala zapeljati naše ljudstvo k staremu sovražstvu, ki je

povzročilo toliko nesreče in žalost pri nas.

Mnogo ljudi je med nama, starih borcev in mladincev, ki gledajo na naše obmejne probleme široko in s prijateljskim duhom. Tu se ne sme dovoliti, da bi manifestacije za odkritje spomenikov za padle služile samo temu, da se nekateri ljudje izkežejo in da si s sovražstvom skušajo delati zasluge.

Državne oblasti, predvsem rimska vlada, ne bi smele dovoljevati, da bi nizkotne in malenkostne ambicije majhnih ljudi minirale in podkopale njihovo delo prijateljstva in sodelovanja ob meji med Italijo in Jugoslavijo.

Ljudska štetja Slovencev v Furlaniji v preteklih stoletjih in letos oktobra

Kako so nas šteli v preteklosti beneški vladarji, avstrijski cesarji in Italija — Sosedščine in banke v Landarju in Gorenji Mjersi Bolezni in velike lakote v preteklem stoletju v naših krajih

Letos oktobra bo X. ljudsko štetje (X. censimento generale della popolazione) in tako bodo spet izračunali koliko ljudi živi v naših krajih, oziroma po vsej Italiji. Zadnji cenzus je bil 4. in 5. novembra 1951. Pogledimo nazaj v pretekla stoletja, kako so nas šteli v starih časih in seveda tudi o tem zapisali številke. Da vemo za številke, ki so jih zbrali v enem izmed takšnih ljudskih štetij, je najstarejši popis Beneške republike o Furlaniji iz leta 1548, torej približno pred štiristo leti. Seveda so delali takrat precej pogreškov in je posebno za manjše kraje težko določiti, koliko so imeli točno prebivalcev.

Polovica prebivalcev Slovencev v okraju Čedad

Proveditorji Beneške republike so pošiljali razna poročila vladi v Benetke, med njimi tudi koliko prebivalcev se imelo po tistem kraju. Eno prvih poročil o nas Slovenceh v Furlaniji je napisal proveditor Vincenzo Bollano leta 1588, ter je naštel 3300 prebivalcev v Čedadu in 3904 Slovencev v dveh velikih županijah ali kontradah (bankah) v Landarju in Mjersi, ki so imeli pod seboj 72 vasi s skupno 33 sosedstvinami (vicinie). Poleg Slovencev v teh dveh kontradah so Slovenci še v 30. drugih vaseh po hribih in ravninah. Teh Slovencev je bilo 2569. Vseh Slovencev je torej naštel beneški proveditor v Čedadu leta 1588 kar 6.473. Med te niso všteti Rezjani in drugi Slovenci, ki niso spadali pod čedadski proveditorat. Pa vendar so jih zelo dosti naštel, ker takrat jim ni padlo v glavo, da bi goljufali s temi številkami kot to delajo zadnjih sto let italijanski nacionalisti. Takrat se niso brigali kakšne narodnosti so bili ljudje, glavno je bilo, da so sploh živeli in

delali ter plačevali desetine (decime). Na vsem čedadskem ozemlju beneškega proveditorata je bilo vseh ljudi 13.458, Slovencev je torej bilo skoraj polovica od vseh prebivalcev. Toda kaj ne bi bila polovica, saj so bili Slovenci takrat v večini v Ahtenu, Nemah, Fojdi, Tavorjani, Tarcentu in drugih krajih v ravnini.

Kako so nas šteli beneški proveditorji?

Sedem let kasneje je leta 1595 naštel Domenico Bon samo 2700 ljudi v «Schiavoniji». Vprašanje je, kaj je štel za «Schiavonijo», morda samo Landarsko kontrado.

Novi reprezentant Benetk Alvisio Marcello je leta 1599 naštel 3400 ljudi v «Schiavoniji», torej kar 700 ljudi več v samo štirih letih. «Schiavonija» je štela po podatkih Alvisija 100 vasi in je imela dosti živine, mlečnih produktov, kostanja in sadja.

Razni beneški proveditorji so v prihodnjih desetletjih naštevati razne številke za previvalstvo Čedada in za ostalo čedajsko ozemlje izven Čedada. Navadno so šteli okoli 11.000 do 12.000 prebivalcev izven mesta Čedada, in ti so bili, kot smo že povedali, takrat polovico Slovencev.

Pobrobnejših podatkov za okraje, v katerih živimo zdaj mi furlanski Slovenci po letu 1626 ni bilo in so na razpolago le za vso Furlanijo.

Šele po letu 1766, ko je začela beneška «Serenissima» sestavljati anagrafe, imamo podobne podatke tudi za naše kraje. Šteli pa so ljudi takrat po župnijah in ker je bila takrat v Nadiških dolinah same špeterske župnije, ki je obsegala približno ozemlje sedanjih komunov Špeter, Sv. Lenart, Dreka, Grmek, Podbonesce, Sovodnje, Srednje, nimamo podatkov o ostalih Slovenceh pose-

JESEN JE TU, SADJE JE KAR DOBRO OBRODILLO, A ŠKODA JE LE TA, DA SO CENE NIZKE. V ČEDADU JE SPLOH MALO POVPRAŠEVANJA PO JABOLKIH IN ZATO JIH STISKAMO V MOŠT, KI GA BOMO ČEZ ZIMO PILI NAMESTO VINA.

NA SLIKI: OKORNA STISKALNICA ZA PREŠANJE SADJA.

Videmski sporazum in videmska provinca brez regionalnega sporazuma

Goriška in tržaška provinca imata svoje avtonomne regionalne sporazume. Ko so letos podpisali splošni trgovinski sporazum med Italijo in Jugoslavijo, so povišali kontingente za goriški in tržaški sporazum.

Goriški sporazum so povečali za 400 milijonov lir na 1,7 milijarde lir, tržaški pa za 300 milijonov na 3,9 milijarde lir. Videmska provinca pa ni znala doseči, da bi se ona imela svoj samostojni regionalni sporazum.

Ob šestletnici videmskega sporazuma so ugotovili, da sta imeli goriška in tržaška provinca milijone potnikov v obmejnem pasu, videmska pa desetkrat manj kot goriška, da o tržaški niti ne govorimo. V pasu določenem po videmskem sporazumu je od videmske province vključenih samo nekaj najbolj revnih občin videmske province, vsa ostala provinca pa je izven pasu in kar je glavno: Videm glavno mesto in največji trgovski center je izven pasu. Poleg tega pa vplivajo še nekateri preostali nacionalistični elementi v teh občinah videmskega obmejnega pasu, da ne bi ljudje hodili čez mejo k sosedom. Videm ima samo slavo, da je bil v Vidmu sklenjen zelo koristen sporazum, materialne koristi pa videmska provinca nima dosti. Vsi videmski politični krogi bi se morali boriti, da bi bila tudi večina videmske province vključena v obmejni pas in da bi dobila svoj avtonomni regionalni sporazum kot tržaška in goriška pokrajina.

Iz vsebine:

- 1) Interpelanca županu v Tipani
- 2) Kako je bilo proti koncu prejšnjega stoletja
- 3) Samostojna tovarna avtoelektrike v Novi Gorici.

In questo numero:

- 4) Si incoraggià il sorgere del fascismo e si incita all' odio contro la Jugoslavia nelle località di confine
- 5) Il manoscritto di Cergneu
- 6) Note del prof. Francesco Musoni.

Brdo v Terski dolini

Pred dnevi so se srijeli v Čenti šindiki Cente, Nem anu Barda anu še reprezentanti turistične organizacije Zavraha, Nem anu Cente, da so diskutirali kuò to muore narditi, de bi se valorizale Zauarske jame. Izšli so se dakordo, de bojo nardili komitat, ki bo parpravu prodžet za ezekucion djel. Poudarili so, ke to će koventati najprej sistematizirati, ke no pejejo u Zavrh, potēm to će koventati narditi še milijonacijska djela u jami sami, de bi ble sala «Margherita» anu «Nebesa» brez fadije dostopne še turistom.

Zauarske jame, tej ke ve vjemō, so še malo poznane par nas, zakl to nje dugo, kar jih je skuprin šujē živeči domačin Pjeren Negro. Zakl so unike u Italiji setentrional, bi se muorle zato valorizirati. Dougo u se nje majedan interesōu zanje, će ve nōn uzomemo speleologe, kaže pa, ke so se zadnje čase serio zauzeli zanje anu ke no će morebeti le mjeti suēš,

da bojo postale atrakcijska mēta. U drugih krajih dou po Taliji no znajo šfrutati usako malo rječ, jo valorizajo anu s tjem partegnejo turiste, par nas pa, ke ve mamō rjes nekēj interesantnega anu ljepega za pokazati, smo paj fin donās spali. Kolpa to se kapiša na nje od domačinou, zakl teže so venčapart po svjete anu še no se ne kapišajo o takih rečeh, kolpa na je tjeħ, ke so pustili vas anu jame zapušćenē, tuō to se pravi od komunā, ne djemo telih administratorjev, ke no ne morejo več koj tekaj narditi, ampak prejšnjih fašistatou, ke so kudali, da usē poti no pejejo koj u Roma.

CENSIMENT JUDI — Mjeseca otuberja bojo še par nas, kot po ejeli Taliji, štjeli judi, ke so par hiši anu po svjetu. Membri od komišjoni od censimenta so teli: šindik, segretar, Riko Mok iz Tipane, Arbeno Bertoni iz Reane, Vergilijo Mouren iz Tipane, Primo Čufić iz Tipane anu Bepo Sinikič iz Tipane. Inkarikani za hoditi po hišah pa so: Arturo Slobbe (kolokator komunal iz Tipane), Gino Vazzaz iz Tipane, Arturo Kuntja iz Viskorše, Remo Mouren iz Tipane, Benjamin Bombardir iz Prosnida anu Fortunato Bel (Tomasi-no) kolokator komunal Barda. Tu komišjoni anu med inkarikanimi za hoditi po hišah to nje majednega ne iz Krnahte, ne iz Brezej, ne iz Debeleža ne iz Platišč.

cija, ke mož je umrū u tej dažel' pred 19 ljeti anu tuō mjesca maja 1942.

Takelih kažov ve mamō poumo u naših vaseh. To je dosti famej, ke no ne vjedō kje so ali će so sploh živi njih domači, ke zavoj pomankanja djela par nas anu u Italiji, so muorli iti po svjetu. Od rankega Žvana Dekrasa ve ne vjemō, će je imeu tačje še famejo anu zakuō je umrū.

Zavrh

Povjedati ve muoremo žalostno noticijo, ke se je smartno ponesreću 24 ljetni Giovanin Culetto iz naše vasi. Sin se je peju s suōjo bicikletu pruot Vidmu anu na razpotju (bivio) par Tavanjaku ga je zdolē parjēu dan automobil, ke ga je šofiru 19 ljetni Marko Casteneto taz Taržizma. Culetto je umar ta na pnoštu dežgrāčije, medtjem ke je šafer od automobila mōn le buj lahke feride. Martvega Culetta so parpejali u Zavrh, kjer so ga pokopali na domačem semetjerihu.

Brezje

Tele dni smo zvjedali, ke Žvan Šturma - Dekras po domače, ke e šou sōbeto po parvi svetouni uēri u Francijo, anu ke u Brezjah njesmo mjeli njegā noticije već koj 30 ljet, u nje već žiu. Iz Francije je paršlā noticija,

Interpelacija obćinskih svetovalcev v občini Tipana

Obćinski svetovalci manjšine so predstavili županu in občinskemu odboru interpelaciju, ki jo tu u celoti objavljamo, s katero zahtevajo, da se takoj izvede dela za ureditev občinskih cest v Brezjah in Prosnidu, kakor je bilo to soglasno sklenjeno na zadnjem občinskem zasjedanju

dne 23. aprila.

Upamo, da bodo župan in občinski odbor, ki so direktno odgovorni za izvrševanje dela, zadovoljili upravičenim zahtevam svetovalcem, ki so predstavili interpelaciju in s tem zadostili tudi prebivalstvu zainteresiranih vasi.

Podpisani občinski svetovalci,

SKLICUJOČ se na sklepe, ki so bili soglasno sprejeti na zasjedanju občinskega sveta dne 23. 4. t. l. v zvezi z ureditvijo in vzdrževanjem občinskih cest: Tipanski most — Krnahta — Viskorša — Prjesaka (meja za obćino Brdo v Terski dolini); Brezje — Špik (razpotje s pokraj. cesto Neme Platišće); Prosnid — meja z obćino Ahten, to so deli občinskih cest, ki so dolgi 12,00, odnosno 3,5 in 2 km;

UGOTAVLJAMO, da zgoraj omenjeni sklep, ki je bil potrjen tudi od G.P.A. (Giunta Provinciale Ammin. - Pokrajinski admin. odbor) ni bil v celoti izveden, kot bi to bilo nujno potrebno in kot bi bila to dolžnost občinskega odbora (giunta comunale), kateremu je bila poverjena naloga za izvedbo del.

V zvezi s tem moramo pripomniti, da je občinski svet soglasno sprejel predlog svetovalca Tedoldija in soglasno odobril sledeće:

- 1) sprejeti v službo brezposelnega delavca za stalnega občinskega starja, ki bo skrbel za vzdrževanje ceste Tipanski most - Prjesaka;
- 2) dati v oskrbo brezposelnemu delavcu iz Brezej, s plačo po dogovoru, cesto, ki se odepi pri Špiku proti Brezjam;
- 3) dati v oskrbo brezposelnemu delavcu iz Prosnida, s plačo po dogovoru, cesto od Prosnida do meje z obćino Ahten.

Podpisani smo ugotovili, da sprejeti sklepi niso bili naplne izvedeni; delavci iz Brezej in Prosnida namreč nista bila sprejeta na delo in se tudi še ni poskrbelo za ureditev občinskih cest teh dveh vasi.

Zato ugotavljamo tudi stanje zapušćenosti teh cest, po katerih ni mogoče več voziti, ker se občinski odbor, kot bi bila to njegova dolžnost, ni držal sklepov občinskega sveta. S takšnim ravnanjem ni bil občinski odbor samo breobziren napram soglasnemu sklepu občinskega sveta, ampak je vzbudil med prebivalstvom zainteresiranih vasi nezadovoljstvo, ker jim je s tem preprečena možnost, da bi se razvil promet, ki je tako potreben za vsaj nekoliko izboljšati sedanje revno lokalno ekonomsko stanje.

PROTESTIRAMO zaradi neizpolnjenih zgoraj navedenih obvez, in ponavljamo, so vzbudile med ljudstvom nezadovoljstvo in preprečujejo vsak najosnovnejši ekonomski napredek. Istočasno podpisani

TERJAJO v imenu prebivalstva takojšnjo izvedbo opušćenih sklepov komunskega sveta;

ZAHTEVAJO tudi, da se obrazložijo vzroki, zaradi katerih komunski odbor ni izvršil nalog, ki so mu bile poverjene z enoglasno sprejetim sklepom komunskega sveta.

KONČNO ZAHTEVAJO v imenu vsega zainteresiranega prebivalstva, da naj se takoj sestane občinski svet, da se bo diskutiralo o neizpolnjenih sklepih s strani občinskega odbora in o težki situaciji, ki je zaradi tega nastala nad prebivalstvom Prosnida in Brezej.

Strmica

Pokopali smo našega vaščana Jožefa Goleša - Gos po domače, ki je umrū u starosti 86 ljet. Ranki je bil zlo dobar in djelaven mož in zatuō je bio usjem parjubjen, kar se je videlo na njegovem pogrebu, ki se ga je udeležila cjela vas.

Čala

Tele dni je konēno tud naša vas našala telefon, ki so ga gor postavili v osteriji par Bruni Ko-on. Čala leži visokō v brjegu na jugovzhodnem pobočju Stare gore in zatuō je zarjes karlo, da so nam dali usaj tisto komeditā, da smo sadā s telefonom povezani z ostalim svetom.

dnēm ve se bojimō, ke no judje se uzdignita.

Dan sam «esempio»: na konseju komunal dne 23. aprila so aprovali sōusje konsilirji propuošto konsilirja Tedoldija za regolatij eieste od komunā anu za uzeti tri štradije, ki bi stalno djelali na njih. Pasalo te pet mjesecu, a prevedalo te se za «manuntencion» le za ejesto, ki peje od Tipajškega mosta do Prjesake. Za prosnisko anu brješko ejesto, ke so najbuj potrebne popravila, se ni pru nič prevedalo. Na komunou so uzabili, ki bi muorli poleg štradija u Viskorši uzeti še dva stalna djelouca za popravljati eieste Prosnida anu Brezej. Deliberano te bō takrat, ke bojo uzeli za brješko anu prosnisko ejesto duā djelouca plačana dan tant po ljetu, medtjem ko bo za viskorško pot, ke na je dolga čez 8 km, stalni komunālni štradij. Mjeli bi za povjedati še dosti anu dosti takih nedaržanih obligov (obvez), ke no raprezentajto sramoto za to «combricelo», a jih bomo povjedalo drugi bōt. Za tele bōt naj bo rāt vjedati tuō, ke smo prej povjedali anu naj judje vjedō še tuō, ke od 23. aprila konsej komunā u se nje riunū čeglih bi mōn konsej djela čez glavo, zakl to je za rešiti (risolvere) na stuotine anu stuotine problemov.

Ahten

Pčas se realizuvajo naša dougoljetna njiivanja (sanje): «pedemontana», ki peje od Čedada skuož Fojdo, Rekluz, Ahten, Neme v Čento, bo prece asfaltiana. Tele dni bitumirajō tronk od Rekluzā do Ahtna, potēm bo pa paršū na vrsto še zadnji tronk, tuō je te od Ahtna do Nem.

Drugo djelo, ki je tud zlo potrjebnō, pa ne kaže, da bo ljetos začeto. Par tjem pensamo na regulacijo poteka Malina, ki je brez arginov an ob kraju je še usē razmetano od zadnje hude ure, ki je bla pred tremi ljeti junija mjesca.

Cjesta, ki gre u Subid, še čaka popravlja. Dobro še, de nje već mjesecu dežā, zakl drugāč še korjera ne bi moglā voziti po njej. Čudno, kajne, par nas ve njemamo druge bondance koj pjeska an kamanja, a za posuti ejesto to je velika mizerja. Tuō to veja še za Porčinj, ki no ne morejo še do konca narditi njih pot, ki na veži to ubogo vas s planuro.

Učja

Zepet se povračamo na argument, katerega smo v preteklosti že dotaknili, a ker ne nameravamo odstopiti od naših zahtev, ga ponavljamo, ker bomo samo z vztrajanjem mogoče kaj dosegli.

Mislimo namreč, da je nujno potrebno odpreti v Učji obmejni blok prve kategorije, katerega se lanko poslužujejo sedaj samo prebivalci obmejnega pasu. V viđemski provinciji je na vzhodni meji već obmejnih prehodov, a prve kategorije so samo trije, to je tisti v Ratečah - Fužine, na Predilu in Robič - Štupca, zato smatramo za potrebno, da bi se odprl še v Učji, magari samo v poletnem času, in tako bi prišla tudi ta dolina Belega potoka do življenja.

Že dolgo se govori, da bo lo asfaltirali cesto, ki pelje iz Terske doline do Učje, a do danes je ostalo le pri obljubah. Treba bo še drezati, da bo bodo uredili, potem pa upamo, da bo teško vzpostaviti, tudi avtobusno linijo, ki bi vezala Bovško s Tarčentom. Odnosi s sosednjo državo so dobri, kar dokazuje vsako leto boljši mali obmejni promet v viđemski provinciji in zato upamo, da ne bo več nikakih težkoč.

V kratkem se bo zopet sestala mešana komisija za mali obmejni promet in zato bi bilo prav, da bi se zainteresirani komuni pravočasno pobrigali in obrazložili tem organom, potrebo po vzpostavitvi obmejnega bioka prve kategorije v Učji in seveda tudi avtobusno progō.

Trbiž

Kmalu bomo tudi pri nas v Kanal-ski dolini sprejemali televizijski program, saj nameravajo že prihodnji mesec postaviti naprave. To so namreč sklenili predstavniki RAI-TV, ki so se pretekli teden sestali z našimi občinskimi zastopniki. Te dni postavljajo tehniki televizijske sprejemnike, in sicer na Višarjih, Prešniku in ob vnožju hriba Kroglā. Z novimi prenosniki bo mogoče sprejemati program TV v vsej dolini do Pontaflija in Predila, videli ga bodo pa lahko tudi Gorenjci od Rateč do Kranja.

Rabelj

Zvedeli smo, da se bodo uradi direkcije naših rudnikov definitivno preselili v Genovo in Rim. Intervencije vseh sindikatov, da bi preprečili to premestitev, niso nič zalegle. Gospodarji rudnika so se poživžgali vsem grozečim stvarkam in neugodnostim, ki so s tem v zvezi, in vztrajali pri svojem. Da bi pomirili «nemirne duhove» so domačim oblastem obljubili, da ne bodo odpustili personala, a za vedeti, če bodo držali dano besedo, bo treba še nekoliko počakati, ker poznamo njihove načine pomirjevanja. Teško jim verjamemo, da bodo v Genovi zaposlili ljudi iz naših krajev, ko vemo, da je tam dosti njihovih tehnikov, ki čakajo, da bodo prevzeli direkcijo rabeljskih rudnikov in jih vodili skupno z onimi, ki jih ima monopol PERTUSOLA v Sardiniji. Čas je sodnik in nam bo povedal, če smo se zmotili.

Iz Sovodenjske doline

Nekēj so pa le pomagale naše proteste in lamentele: tele dni bojo začel z djeli za asfaltirat parvi tronk eieste, tuō je tisti, ki peje iz Sovodenj do Jeronišća. Djelo so žej dal v apalt imprezi Barbetti iz Vidma. Potlē, in troštamo se preca, bojo sistematizirali ejesto, ke naprej do Duš in Matajurja. Sedanja eiesta je nekaj strašnega in zatuō nobeden več neje prit v naše vasi, vsi se nas izogibajo, zakl vsak vje, da bi se na naših poteh popounoma vederbu auto ali drugo vozilo. Pa ne bo dosti buojš, če eieste ne bojo tud dobro razširili (allargare), da se bosta moglā srečati lahko dva autobobila.

Ljudje parčakujejo, da bi postrojil enkrat za ninar tud' ejesto, ki gre iz Sovodenj v Čeplatišće, Polavo in čez kunfin v Livek. Tle je obmejni blok druge kategorije, skuož katjerega bi blo dosti trafika već, če bi cesta bla v buojšem stanju in če bi gor postavili avtobusno linijo Sovodenje - Kobarič. Stjem bi se dalo živjenja naš dolini, ki je takuō izolirana in zapušćena. Mislimo, da tuō ne bi bluō težkuō otentit, le malo dobrē voje s strani naših komunskih mož in tud' tiste bi se dalo uredit. Tuō pa dipendā tud' od naših ljudi samih, zakl bi se ne smjel pustit za nuōs ulačit od tistih štirih oštirju in butigirju, ki mjesajō naš komun. Njim stoji par sarcu samo, da jih poboža kajšen Pelizzo al' drug ekaporjon» iz Čedada, katjerim so naši interesi zadnja briga in sevjede tud' njih osebnj oštirski in butigirski interesi. Če ne bi bluō takuō, se ne bi trkaj poganjali za imjet redine od komunā v rokāh.

Iz Krnatske doline

Smo žej tu jeseni, listje to začenja rumenjeti, hoste anu senoziati no so žej kambjale kolor, a naše vasi, naše uboge vasi no njeso kambjale nič, ali če so kambjale tuō to je simpri na buj slabo. Velazema smo kudali, ke čez poljetje no će narditi kēj za olajšati tardo živjenje naših judi, a ljepi mjeseci so pasali ne de bi kēj zbuojšali.

Tu komunou ve mamō 'dno «combricolo» judi, ke na aminištrā tej ke to se ji zdi anu ljubi. Deliberati od konsejā komunal no ne pridejo rišpetani. Diskriminacjon politika na se pratikā tu konfront usjeh tjeħ, ke no ne pensajo tej ke na jo pensā «combricola». Tu malo besjed, so vito komunā tekaj avilili, ke dan za

avtoelektrike

Pogled na tovarno avtoelektrike v Novi Gorici.

JESENŠKI GLEDALIŠČNIKI

V nedeljo, 10. septembra, kmalu po kosilu je z Jesenic odpotoval ansambl

V MONACU

Slika iz prizo-
ra igre amater-
skega gledali-
šča „Tone Ču-
far“ iz Jesenic

Ob odhodu v Monaco so gledal-
šnikom zaželeli srečno pot številni
ljubitelji adrske umetnosti z Jesenic
in okolice.

Tarčetska občina (takrat je še obstajala tarčetska občina, ki so jo potem odpravili) obsega tri duhovnije, in sicer Landar, Laze in Gorenjo vas. Landarski duhovnik dobiva po običaju še iz starodavnih časov iz občinske blagajne cele tarčetske občine nekaj denarja in sicer vsako leto 450 lir. Nad polovico tarčetskih občinarjev pa ima sedaj svoja posebna duhovna v Lazeih in Gorenji vasi, katera morajo vaščani teh dveh vasi sami plačevati, ne da bi jih občinariji iz Laz kaj pomagali. Kajpada so se tudi Lažani in Gorenjevaščani branili plačevati še duhovnika iz Landarja, ker so dejali: «Vi nam nič za naše duhovne, mi vam pa tudi ne». Po smrti duhovna Jušiča so se štiri leta kregali, kdo bo duhovne plačeval. Zdaj po štirih letih so se ti prepirji poravnali in sicer tako, da se obdrži stari običaj glede plačevanja landarskega duhovna.

j. p.

(Dalje prihodnjič)

FRANCE BEVK

Questo pensiero fu come una bruciante ferita — si ricantucciò tutto e gemette. L'ufficiale lo guardò con occhi interro-

«Neanche per sogno! Mi hanno ancora tormentato, però non mi sono arreso! Questo è tutto! E per l'interrogatorio, mi fu detto . . . Ma chissà. Oh, ti potessi dir tutto! Ma verrò a trovarti non appena sarò libero. Cioè, spero che mi lasceranno . . .»

(continua)

Direzione — Redazione — Amministrazione
UDINE - via Vittorio Veneto, 32 - Tel. 33.46
Direttore resp. V. TEDOLDI - Tip. Iucchi - Gorizia

MATAJUR

Portavoce degli Sloveni
della provincia di Udine

Si incoraggia il sorgere del fascismo e si incita all'odio contro la Jugoslavia nelle località di confine

Non è a dire che i rapporti tra le popolazioni di frontiera — ci riferiamo a quelle slovene e friulane delle Valli del Natisone — così come quelli tra le due repubbliche confinanti — Jugoslava e Italiana — risultano, per fortuna, ufficialmente buoni non solo ma suscettibili, secondo Belgrado e Roma, di miglioramento, auspicabile da entrambe le parti, il che naturalmente tranquillizza e fa piacere a tutti.

Vi è però qualcuno — la d. c. locale ad esempio ed anche altri esponenti del partito di maggioranza che danno l'idea di fare il «doppio gioco» in quanto al Parlamento e altrove fanno gli antifascisti o quasi, da noi invece incoraggiamo le più sconcie manifestazioni fasciste.

con tanto di sgolattissimo «evviva», a coloro che per 20 anni hanno tenuto il piede di ferro sul collo del popolo italiano, vissuto in catene, vale dire in piena amarezza e schiavitù, e che hanno portato l'Italia alla catastrofe più disastrosa che la storia del Paese ricordi.

I «bifronti» d. c. locali, al Parlamento e altrove fanno gli antifascisti o quasi, da noi invece incoraggiamo le più sconcie manifestazioni fasciste.

A Montepertusa, a un tiro di schioppo dal confine, e il caso non è isolato, ci risulta che presentemente, con l'accondiscendenza delle autorità, tra i maggiori promotori di una manifestazione del genere, risultano anche degli spregevoli incorreggibili ex fascisti e brigatisti neri, spie e traditori, ivi compresi elementi ritenuti responsabili della morte per impiccagione di due giovani patrioti del luogo nonché

della fucilazione di un terzo valoroso combattente della libertà. Questi traditori della Patria e del popolo italiano, ora vorrebbero rifarsi spudoratamente una verginità col pretesto di combattere le legittime richieste delle popolazioni di lingua slava del Friuli, e sotto sotto per far dimenticare quanto di malvagio hanno dietro le spalle, hanno, inoltre, collaborato con il nemico nella fredda e barbara esecuzione di orrendi eccidi sul tipo di quello esercabile di Torino ove trovarono crudele morte — vennero bruciati vivi — 35 innocenti tra uomini, donne e bambini. Comunque è con questa subdola maniera che i vecchi ed ignobili arnesi dell'ex regime fascista e della repubblica di Salò — fiancheggiati da alcuni «imboscisti», da coloro cioè che vilmente si tenevano e si tengono nascosti — vorrebbero convalidare un patriottismo che non sentono e che perciò è di natura svergognatamente falsa e bugiarda.

Che si vuole di più perchè Roma, in un modo o nell'altro, ponga decisamente ed energicamente fine a tanta deplorevole sconnessione che rischia, ripetiamo, di guastare i buoni rapporti esistenti tra noi e la Jugoslavia?

Prof. FRANCESCO MUSONI

Il numero degli Sloveni NEL FRIULI

Pubblichiamo il riassunto di uno scritto, pubblicato dall'insigne scrittore e scienziato prof. Musoni nella «Guida delle Prealpi Giulie», uscita a Udine nel 1912 ed edita a cura della Società Alpina Friulana:

Ma qual'è la cifra degli Sloveni raggiunta in Friuli? Il censimento del 1901, procedeva alla statistica degli alloggiati dimoranti entro i confini del Regno. Senonchè, anziché tenere conto dei singoli individui, provvede alla numerazione delle sole famiglie parlanti idiomi stranieri. Ed

ecco il riassunto di quelle parlanti slavo nella zona da noi considerata.

(Fracassetti L., *La statistica etnografica del Friuli secondo l'ultimo censimento*, in «Atti dell'Accademia di Udine», 1902. — Musoni F., *Tedeschi e Slavi in Friuli secondo l'ultimo censimento*, in «Bollettino della Società geografica italiana», fascicolo III, 1903).

DISTRETTI	Comuni	Numero delle famiglie che parlano lo slavo	Numero complessivo delle famiglie
SAN PIETRO AL NATISONE	S. Pietro	573	589
	Drenchia	218	218
	Grimacco	261	261
	Rodda	254	257
	S. Leonardo	448	449
	Savogna	297	299
	Stregna	294	294
TARCENTO	Tarcenta	328	329
	Tarcenta	2679	2698
TARCENTO	Lusevera	469	484
	Platischis	540	560
GEMONA	Montenars	1009	1044
	Montenars	112	115
CIVIDALE	Attimis	295	311
	Faedis	280	320
	Torreano	122	122
	Prepotto	208	355
MOGGIO		905	1108
	Resia	1077	1083
	Totale generale	5776	6048

Si hanno complessivamente 5776 famiglie che, in ragione di 5,5 membri per ciascuna, danno un totale di 31.768 individui, comprendendovi i resiani.

Senonchè il censimento pecca di alcune inesattezze come venne già in altro mio studio (F. Musoni: *Tedeschi e Slavi in Friuli*) dimostrato, non avendo considerati come slavi parecchi villaggi che lo sono. Nel comune di Ciseriis infatti sono quasi interamente slave le frazioni di Sammardenechia (abitanti 578) e Stella (abitanti 476); lo sono in parte

Malamaserie (lo slavo vi è parlato da molti da oltre 12 anni), Coia Slava e Sedilis (lo slavo vi è conosciuto da tutti, parlato però soltanto dai nati da oltre 30 anni). E quanto al comune di Nimis vi sono slave le frazioni di Cergneu di Sopra con Pecolle (abitanti 486), Chialminis (408 abitanti), Montepertusa (abitanti 321) e in parte Ramandolo. Si aggiunga che vi sono molte famiglie slave trapiantate nel piano le quali tra le pareti domestiche parlano tutt'ora la lingua nativa, mentre pubblicamente fanno uso del friulano. Per le quali

Un documento inoppugnabile della lingua slovena

Il manoscritto di CERGNEU

Certamente pochi di quelli che non stanno dietro alle questioni linguistiche sanno che qui, nella Slavia Friulana, e precisamente a Cergneu, frazione del comune di Nimis nella Valle del Cornappo, fu trovato il più antico documento datato della lingua slovena, poichè, fatta eccezione dei celebri frammenti di Frisinga, solo la «Confessione Generalis» di Ljubljana, ed il manoscritto di Klagenfurt, entrambi però senza data, risalgono a circa una cinquantina d'anni più addietro.

Ma mentre l'ultimo documento dei summenzionati è scritto nel dialetto erancino superiore (Gorenjska = Slovenia Superiore) ed il secondo in quello inferiore (Dolenjska = Slovenia Inferiore), questo, di Cergneu, e di cui si occupò il celebre storiografo e scrittore Oblak, appartiene ad una zona allora meno conosciuta e non ancora molto studiata. Appartie-

ne al dialetto sloveno parlato nella nostra Slavia e per di più fu scoperto nella zona stessa.

Il documento che l'Oblak poté conoscere in Vienna fu già di proprietà del defunto avvocato Carlo Podrecca di Cividale, presso il quale, come dice il prof. Strekelj, non dovette rimanere molto tempo, poichè il prof. Randonin de Courtenay, del quale avremo occasione di parlare in seguito, ed il dott. Sedej, poterono trascriverlo in Rodda, presso il defunto abate Ant. Podrecca, il quale le, a ricordo del prof. Musoni fanciullo ne parlò più di qualche volta. Ora il documento si trova depositato nel Museo di Cividale del Friuli. Esso va generalmente sotto il nome di «Anniversario latino-italiano-sloveno del XV - XVI secolo. La data più antica di esso porta l'anno 1497. Contiene un elenco di donazioni fatte dagli abitanti della zona, alla Confraternità di S. Maria di Cergneu. Il documento comprende 12 fogli di pergamena in ottavo. Originariamente constava di due parti distinte che poi furono legate insieme.

E' interessante sapere, dice il prof. Oblak, che alla fine del sec. XV, in una terra del Friuli, abitata da Sloveni, era necessario tradurre, in quella lingua, gli atti di donazione fatti in latino. Ciò dimostra che in quel tempo la lingua friulana e tanto meno quella italiana non erano ancora conosciute, o non tanto da potersi essere capite quando venivano scritte.

La parte più antica del manoscritto rispecchia una lingua unitaria, mentre le successive sembrano scritte da più persone, in quanto si notano frammentarietà e certe particolarità del dialetto croato del tipo caciavo.

Tuttavia il documento è redatto senz'altro nel dialetto parlato dagli Sloveni del Friuli. Certi caciavismi che talora si notano, potrebbero confermare la tesi del celebre slavista prof. Ramovš il quale dice che fra gli Sloveni del Friuli giunsero in un periodo non bene precisato diversi abitanti caciavi.

(cont. al prossimo numero)

Notizie in breve

IL NUMERO DEI GIORNALI NEL MONDO

Il numero delle testate di giornali che si vendono nel mondo è di circa 250 milioni, vale a dire una ogni dieci abitanti. I giornali sono circa 35 mila di cui 8000 quotidiani (5000 del mattino e 3000 della sera). I Paesi dove la circolazione è più elevata sono il Regno Unito con 573 copie per ogni 1000 abitanti, la Svezia (462), il Lussemburgo (435), la Finlandia (420), il Giappone (400), la Islanda e la Nuova Zelanda (390), il Belgio (338), l'Australia (381), la Danimarca (376), la Norvegia (374), gli Stati Uniti d'America (337).

